

Pistis a polis

Ladislav Hejdánek

◆ poznámky, česky, vznik: 1972

◆ notes, Czech, origin: 1972

PISTIS a POLIS (ev. Víra a politika) [1972]

Vztah k moci, ke státu a k politice byl pro věřící křesťany, a tím spíše pro retrospektivně i prospektivně reflektující křesťanské myslitele, vždycky tématem značné teoretické i praktické závažnosti. Rozmanité zkušenosti a na různých zkušenostech založené různé tradice vlastní i přejaté (resp. na různých, vlastních i přejatých zkušenostech založené) na jedné straně nedovolují vydestilovat jedinou a jednotnou esenci v podobě normativu, na druhé straně však právě dovolují podstatně navzájem se lišícím koncepcím, aby se na první pohled legitimně opíraly o tzv. ústřední myšlenku, ústřední princip, které lze údajně vyvodit ze samotného jádra evangelia. Téměř dvacet století vlastních dějin křesťanské církve a další staletí dějin starších, bez nichž nejenže ona křesťanská dvě tisíciletí nelze pochopit, ale bez nichž toto rozsáhlé období vskutku nemohlo reálně probíhat tak, jak probíhalo, znamená ovšem nejenom ne-li nevyčerpatelný, tedy zajisté alespoň dosud nevyčerpaný zdroj zkušeností, ale také nesčetné závoje a opony, jež pravou podobu a přímo základ, fundament těchto zkušeností křiví, posunují a deformují.

(14. 1. 73) Účast víry v politice má dvě stránky. Na jedné straně víra neprojektuje politicky, není jí vlastní vytvářet konkrétní, pozitivní politické programy. V tomto smyslu je víra hluboce prodchnuta perspektivami eschatologickými, a tyto perspektivy nelze zpředměťňovat, alespoň nemají být zpředměťňovány. Víra si nemůže beze škody na sobě samé představovat konkrétní podobu eschatologických skutečností. V tomto smyslu tedy politický program je jakousi karikaturou eschatologického pohledu víry, a víra se k jeho vytváření, anebo k jeho vyznávání, uznávání nemůže nikdy bez výhrad přiznat a propůjčit. Ale něco jiného je, tážeme-li se na vztah víry k politickým skutečnostem. To první, to byl vztah k budoucnosti politické. Tedy víra se k politické budoucnosti chová s jistou svobodou, otevřeností, ale zároveň i nezáujatostí, a možná i do jisté míry s chladností. Naproti tomu se velmi živě až vášnivě vztahuje k politické skutečnosti přítomné. A zase, ta přítomná skutečnost je složitá, má různé vrstvy a různé komponenty. Tedy samozřejmě v politické přítomnosti pracují také ideologicky a propagandisticky určité politické programy. Pro tuto složku politické přítomnosti platí to, co jsme řekli, o té politické budoucnosti. Tam je na místě určitý odstup, kritická distance, a jakási chladnost. Ale potom jsou živé proudy, a to nejsou jen politické v užším smyslu, proudy, tom jsou společenská hnutí, společenské vynálezy všeho druhu, ve všech možných oborech. Tedy k nim se vztahuje víra s hlubokým porozuměním a zájmem, a o nich právě platí, že (Mat. 12, 20, pův. Iz 42, 3) „Inu kouřícího neuhašuje a stébla nalomeného že nedolamuje“. Víra je citlivá vůči všemu žijícímu. Ten obraz o Inu kouřícím a o nalomeném stéblu poukazuje na něco, co ještě neodumřelo, v čem jsou bytí jenom zbytky života. Tedy i k těm zbytkům života, natož k životu plnému, se víra vztahuje s vášnivou ochotou pomoci, podpořit, poskytnout solidární pomoc, asistovat,

ochránit, zabránit, aby někdo jiný uhašoval nebo dolamoval. Tedy v tomto smyslu ten politický aspekt spočívá v tom, že víra vidí a citlivě rozpoznává, to, co skutečně žije, v čem jsou třeba i jenom zbytky života, a úzkostlivě dbá, aby nezanedbala nic, čím by ten život byl ukrácen. Jinak můžeme hovořit o hodnotách. Víra má smysl pro hodnoty, tedy i pro relativní, právě jen pro relativní hodnoty, že, to je právě ten politický aspekt. A ten smysl je praktický, víra ty hodnoty podporuje a brání je proti ničivosti jakýchkoli nihilistických programů, tedy tam, kde jsou hodnoty ničeny, tam víra je politicky v opozici, tedy na politické rovině, ne mimo ni. Tedy v tomto smyslu víra má svou vyhraněnou politickou podobu, svůj politický charakter, který má své meze, své zábrany a své hranice. Víra se nikdy nedostává, anebo se nepropůjčuje k tomu, aby asistovala na tvorbě politických programů a prognóz a projektů zejména, ani aby je sama vyráběla třeba v opozici proti jiným, tam je na místě distance, tam nemůže víra zapomenout, že každý konkrétní, pozitivní politický program je dosi dočasný, co jenom je přiblížením, a to většinou zkarikovaným přiblížením oněm cílům a perspektivám eschatologickým, ale naproti tomu to neznamena znevážení pozitivních pokusů, ale naopak velké porozumění a aktivní, praktickou pomoc, asistenci pro to, aby hodnoty byly zachovány a aby jejich platnost, tj. jejich životnost byla udržena, aby přetrvala. Ta určitá averze, ta chladnost vůči pozitivním politickým programům, se opět promítne do tohoto druhého vztahu tím, že víra při vší své solidaritě, při všem svém porozumění a ochotě asistovat si je vědoma toho, že při realizaci jakékoli hodnoty může začít působit jakási hybris, která vylučuje hodnoty jiné. Tedy tento monotematismus hodnotový je víře velmi vzdálen, takže v tomto smyslu víra je hluboce, základně, metafyzicky demokratická. (Podle magn. záznamu z dopoledne 14. 1. 73 – týž den přepsáno.)

Když Ježíš mluvil o politické moci a o vladaření, nedělal si žádných iluzí. Věděl, že ti, kteří se považují za vladaře nad národy, nad nimi panují, a že velcí mužové mezi nimi tyto národy znásilňují (M 10, 43; podobně L 22, 25: Králové pohanů panují nad nimi, a jejich vrchnosti si dávají říkat „Dobrodinče“.). Proti tomu pak staví jiný ideál, jinou normu: kdo je vůdce, nechť slouží – a sebe dává za příklad. Nicméně i tento nový, odlišný ideál chápe politicky a vědomě používá politické terminologie, když např. mluví o království nebeském apod. I před Pilátem se Ježíš přiznává k tomu, že je král, a poukazuje na to, že jeho království není z tohoto světa (J 18, 36). A ihned objasňuje svou funkci: Jáť jsem se k tomu narodil, a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě (J 18, 37). Kdo pochopili jeho královskou funkci nediferencovaně a chtěli jej učinit králem skutečně panujícím ve společnosti (tedy vzdorokrálem, opozičním panovníkem), těm unikl (J 6, 15)